

ADRIAN ODDWELL

SERIA DLACZEGO TO JEST TAKIE GŁUPIE

DLACZEGO LUDZIE PYTAJĄ „CO SŁYCHAĆ?”

Pytanie zadane bez sensu

SPIS TREŚCI

INTRO.....	3
Rozdział 1 - Najbezpieczniejsza odpowiedź świata.....	9
Rozdział 2 - Moment, w którym ktoś odpowiada naprawdę	19
Rozdział 3 - Pytanie, które utrzymuje świat w ruchu.....	24
Rozdział 4 - Dlaczego to pytanie czasami irytuje.....	28
Rozdział 5 - Sekunda ciszy, która wszystkich niepokoi	32
Rozdział 6 - Kiedy pytanie nagle staje się pytaniem	36
Rozdział 7 - Trudna sztuka naprawdę słuchać.....	40
Rozdział 8 - Dlaczego jedno słowo wystarcza	44
Rozdział 9 - Niebezpieczne słowo „ale”	48
Rozdział 10 - Dlaczego ludzie często zatrzymują się przed „ale”	52
Rozdział 11 - Pytanie, którego prawie nikt nie zadaje	56
Rozdział 12 - Ludzie, którzy naprawdę chcą wiedzieć	60
Rozdział 13 - Drugie pytanie, które zmienia wszystko	64
Rozdział 14 - Sztuka przejęcia rozmowy	68
Rozdział 15 - Kiedy „co słyszać” oznacza po prostu „cześć”	72
Rozdział 16 - Kiedy pytanie nagle staje się troską	76
Rozdział 17 - Automatyczna odpowiedź	80
Rozdział 18 - Chwila, która zatrzymuje autopilota	84
Rozdział 19 - Pytanie, które wcale nie potrzebuje odpowiedzi	88
Rozdział 20 - Pytanie jako mały test rzeczywistości	92

Rozdział 21 - Pytanie zadane trochę za późno	96
Rozdział 22 - Po bardzo długim czasie	100
Rozdział 23 - Najbardziej sprawiedliwe pytanie świata.....	104
Rozdział 24 - Rozmowy, w których pytanie nigdy nie wraca	108
Rozdział 25 - Rozmowy, które już nie potrzebują pytania...	112
Rozdział 26 - Pytanie, na które wszyscy znają odpowiedź.	116
Rozdział 27 - Pytanie o nastrój	119
Rozdział 28 - Pytanie zadane w biegu.....	123
Rozdział 29 - Echo pytania	127
Rozdział 30 - Kto zacznie pierwszy.....	131
Rozdział 31 - Cała rozmowa w jednym pytaniu	135
Rozdział 32 - Pytanie rzucone w przestrzeń	139
Rozdział 33 - Pytanie, które wraca do nas	142
Rozdział 34 - Pytanie jako znak.....	146
Rozdział 35 - Koniec i początek	148

INTRO

Pierwszy raz zauważyłem ten rytuał w windzie, która jechała zbyt wolno jak na liczbę osób w środku i zbyt szybko jak na liczbę tematów do rozmowy. Pięć pięter ciszy to bardzo dużo czasu, jeśli wszyscy stoją twarzami do drzwi i udają, że guziki są fascynującym osiągnięciem cywilizacji. W pewnym momencie ktoś spojrzał na mnie z uprzejmą determinacją, która sugerowała, że zaraz wydarzy się coś społecznie obowiązkowego. I wtedy padło to zdanie, wypowiedziane tonem człowieka, który wykonuje ważną funkcję w organizacji rzeczywistości. „Co słyszeć?”

To pytanie ma w sobie coś niezwykle eleganckiego, ponieważ brzmi jak zaproszenie do szczerej rozmowy, a w praktyce jest formą werbalnego uścisku dłoni. Nie chodzi o informacje. Chodzi o rytuał. W tej windzie nie było ani czasu, ani przestrzeni na prawdziwą odpowiedź, ale pytanie zostało zadane z taką powagą, jakby od niego zależała stabilność społeczna całego budynku.

Zastanowiłem się wtedy, co by się stało, gdybym potraktował to pytanie poważnie. Gdybym powiedział prawdę. Nie tę skróconą, wypolerowaną wersję życia, którą podaje się przy kawie, ale pełną odpowiedź - z detalami, emocjami, niepewnością i drobnymi katastrofami, które akurat dzieją się w środku człowieka. Wyobraziłem sobie, jak w tej windzie zaczynam spokojnie opowiadać o tym, że ostatnio nie śpię najlepiej, że trochę nie wiem, co robię ze swoim życiem, i że mój mózg ma dziwny zwyczaj przypominania mi o kompromitujących wydarzeniach z roku 2008 dokładnie o drugiej w nocy.

Winda zatrzymałaby się na czwartym piętrze i ktoś wysiadłby w panice.

Bo pytanie „co słyszać” nie jest pytaniem. Jest sygnałem. Ma bardzo konkretną funkcję: sprawdzić, czy druga osoba nadal uczestniczy w tej samej symulacji uprzejmości co my. Jeśli odpowiesz „dobrze”, system działa. Jeśli odpowiesz czymkolwiek innym, system zaczyna się chwiać.

Najbardziej niezwykle jest to, że wszyscy to wiemy. Wszyscy wiemy, że to pytanie nie jest prawdziwe. I wszyscy nadal je zadajemy z absolutną powagą, jakby było fundamentem cywilizacji.

To jeden z tych społecznych mechanizmów, które są tak powszechne, że przestajemy je widzieć. Tak jak przestaje się słyszeć tykanie zegara w pokoju, w którym siedzi się zbyt długo. Dopóki ktoś nagle nie zapyta: właściwie dlaczego ten zegar w ogóle tyka?

Bo jeśli spojrzeć na to pytanie świeżym okiem, wygląda ono trochę jak drobny błąd w kodzie ludzkiej komunikacji. Wyobraźmy sobie, że antropolog z innej planety przygląda się ludziom przez tydzień. Notuje zachowania, zapisuje frazy, analizuje interakcje. Bardzo szybko zauważyłby jedno zdanie, które pojawia się w niemal każdej rozmowie, ale rzadko prowadzi do jakiegokolwiek informacji.

„Co słyszać?”

Antropolog zanotowałby coś takiego: ludzie regularnie zadają pytanie, którego odpowiedź jest społecznie zakazana.

I to jest dopiero początek.

Bo prawdziwy geniusz tego rytuału polega na tym, że odpowiedź jest również częścią scenariusza. Jeśli ktoś zapyta

„co słyhać”, masz do dyspozycji bardzo ograniczony zestaw odpowiedzi, które nie wywołają alarmu w systemie. „Dobrze”. „W porządku”. „Jakoś leci”. Ewentualnie lekko bardziej kreatywne „nie narzekam”, które brzmi jak filozoficzna refleksja, ale w praktyce nadal oznacza „proszę nie drążyć”.

To jest rozmowa, która przypomina wymianę kodów dostępu.

Jedna osoba mówi: „co słyhać”.

Druga odpowiada: „dobrze”.

I obie strony czują ulgę, że nie wydarzyło się nic nieprzewidzianego.

Co ciekawe, ten mechanizm działa niemal wszędzie. W biurze. W sklepie. Na ulicy. W rozmowie telefonicznej. Nawet w wiadomościach tekstowych, gdzie ktoś potrafi napisać „hej, co słyhać?”, mimo że już w kolejnym zdaniu przechodzi do właściwego tematu.

Pytanie nie jest więc narzędziem zdobywania informacji. Jest społecznym rozruchem silnika rozmowy. Tak jak przekręcenie kluczyka w samochodzie - nie chodzi o kluczyk, chodzi o to, co uruchamia.

Ale jak wiele mechanizmów społecznych, ten również ma swoją ciemną stronę. Bo od czasu do czasu ktoś robi coś niewyobrażalnego. Ktoś traktuje to pytanie poważnie.

Każdy zna tę sytuację.

Pytasz kogoś „co słyhać?” z uprzejmości, a on odpowiada naprawdę. Zaczyna opowiadać o swoim tygodniu, o pracy, o problemach, o tym, że coś go martwi. I nagle orientujesz się, że przypadkiem otworzyłeś drzwi do prawdziwej rozmowy, na którą nie byłeś przygotowany.

To jest moment, w którym w głowie wielu ludzi pojawia się bardzo konkretna myśl.

To nie tak miało wyglądać.

Nie chodzi o brak empatii. Większość ludzi naprawdę chce być uprzejma, życzliwa, pomocna. Problem polega na tym, że pytanie „co słyszać” jest często zadawane w sytuacjach, w których nikt nie ma czasu na prawdziwą odpowiedź. To trochę tak, jakby zaprosić kogoś na kolację w windzie między drugim a trzecim piętrem.

Właśnie dlatego ta fraza jest tak fascynująca. Bo działa jak społeczna fikcja, w którą wszyscy świadomie wchodzimy. Wszyscy wiemy, że to nie jest prawdziwe pytanie, ale traktujemy je z takim samym szacunkiem jak prawdziwe pytania.

To trochę jak podpisywanie się pod kartką świąteczną.

Nikt nie oczekuje, że będziesz analizował każde zdanie. Chodzi o gest.

I tu pojawia się kolejny paradoks. Ludzie często mówią, że brakuje nam prawdziwych rozmów, głębokich relacji i szczerzej komunikacji. A jednocześnie jednym z najczęściej używanych zdań w naszym języku jest pytanie, które z definicji blokuje szczerłość.

To jest mały cud społecznej inżynierii.

Fraza, która brzmi jak zaproszenie do autentyczności, a w praktyce jest narzędziem utrzymywania powierzchowności.

Najbardziej interesujące jest jednak to, jak bardzo ten mechanizm jest potrzebny. Bo wyobraźmy sobie świat, w którym każde pytanie jest traktowane dosłownie. Każde „jak

się masz" prowadzi do pięciominutowego raportu emocjonalnego. Każde „co słyszać” otwiera drzwi do historii życia.

Rozmowy trwałyby godzinami.

Kolejki w sklepach byłyby miejscami intensywnej psychoterapii.

A winda nigdy nie dotarłaby na dziesiąte piętro.

Prawdopodobnie dlatego ludzie stworzyli ten system uprzejmych skrótów. Małe frazy, które pozwalają nam nawigować przez społeczne interakcje bez konieczności otwierania całej zawartości własnej głowy przy każdym spotkaniu.

To jest trochę jak tryb demonstracyjny życia.

Pokazujesz wersję, która działa wystarczająco dobrze, żeby rozmowa mogła toczyć się .

Ale właśnie w tym miejscu zaczyna się prawdziwy absurd. Bo choć wszyscy znamy zasady tej gry, nadal zdarzają się momenty, w których ktoś je łamie. Ktoś odpowiada zbyt szczerze. Ktoś pyta zbyt poważnie. Ktoś przypadkiem otwiera rozmowę, która miała być tylko uprzejmym przejściem między jednym tematem a drugim.

I wtedy nagle widać, jak cienka jest granica między rytuałem a rzeczywistością.

Bo okazuje się, że pod tym całym systemem uprzejmych fraz naprawdę istnieją ludzie, którzy mają dni lepsze i gorsze, którzy coś przeżywają, o czymś myślą, z czymś się zmagają. I czasem jedno niewinne pytanie potrafi to wszystko uruchomić.

Paradoks polega na tym, że właśnie dlatego tak rzadko chcemy znać odpowiedź.

Bo prawdziwa odpowiedź jest ciężka. Wymaga czasu. Wymaga uwagi. Wymaga obecności. A większość codziennych rozmów odbywa się w trybie przejściowym - między spotkaniami, między obowiązkami, między jednym miejscem a drugim.

Dlatego „co słychać” jest jednym z najbardziej eleganckich kłamstw społecznych.

Kłamstwem, które nie ma nikogo oszukać, tylko pozwolić wszystkim przejść .

I być może właśnie dlatego działa tak dobrze.

Ale kiedy zacznie się to zauważać, trudno przestać. Nagle słyszysz to pytanie wszędzie. W korytarzach biur. W wiadomościach. W rozmowach telefonicznych. I za każdym razem brzmi ono trochę jak hasło do tajnego klubu ludzi, którzy udają, że pytają o życie, choć tak naprawdę pytają tylko o jedną rzecz.

Czy możemy spokojnie przejść do następnej części rozmowy?

A kiedy już raz zobaczy się ten mechanizm, pojawia się jeszcze ciekawsze pytanie.

Bo jeśli jedno z najczęściej używanych zdań w ludzkiej komunikacji jest tak perfekcyjnie nieprawdziwe, to ile jeszcze takich zdań istnieje w naszym codziennym życiu?

Rozdział 1 - Najbezpieczniejsza odpowieź świata

Jest pewien moment w każdej rozmowie, który przypomina przejście przez niewidzialną bramkę bezpieczeństwa. Ktoś rzuca pytanie „co słyszeć?”, druga osoba odpowiada „dobrze” i nagle wszystko działa. Rozmowa może ruszyć, świat pozostaje stabilny, a obie strony czują subtelny ulgę, jak pasażerowie samolotu, który właśnie zakończył turbulencje. Co ciekawe, ta wymiana zdań trwa zazwyczaj krócej niż dwie sekundy, a mimo to jest jednym z najbardziej stabilnych mechanizmów społecznych, jakie ludzie kiedykolwiek wymyślili. Można ją przeprowadzić w windzie, na parkingu, przy automacie z kawą, a nawet przez telefon, zanim ktoś zdąży naprawdę pomyśleć, co właściwie powiedzieć.

Najbardziej fascynujące jest jednak to, że odpowiedź „dobrze” nie jest wcale odpowiedzią na pytanie. To raczej sygnał, że rozumiemy zasady gry. Kiedy ktoś mówi „dobrze”, nie przekazuje informacji o swoim życiu, tylko informuje rozmówcę, że nie będzie komplikował sytuacji. To jest komunikat logistyczny, nie emocjonalny. W świecie, w którym rozmowy odbywają się między drzwiami a kolejnym obowiązkiem, taka odpowiedź jest idealna, bo pozwala wszystkim zachować tempo.

Spróbujmy jednak zatrzymać się na chwilę i spojrzeć na to z zewnątrz, tak jakbyśmy obserwowali ludzi po raz pierwszy w życiu. Oto dwie osoby spotykają się na korytarzu. Jedna z nich zadaje pytanie o stan życia drugiej osoby. To brzmi jak bardzo poważna sprawa. Pytanie o życie jest przecież jednym z najważniejszych pytań, jakie można komuś zadać. A jednak odpowiedź trwa pół sekundy i brzmi „dobrze”, po czym

rozmowa przechodzi do pogody, pracy albo do tego, że ktoś właśnie idzie po kawę.

To trochę tak, jakby ktoś zapytał: „jak wygląda twoje życie?”, a druga osoba odpowiedziała: „spokojnie, nic się nie pali”.

W praktyce „dobrze” oznacza bardzo wiele rzeczy jednocześnie. Może oznaczać, że wszystko rzeczywiście jest w porządku, ale równie dobrze może oznaczać, że ktoś ma bardzo zły dzień i nie chce o nim rozmawiać przy drukarce biurowej. Może oznaczać zmęczenie, frustrację, ekscytację, chaos albo absolutną obojętność. Jedno krótkie słowo działa jak pokrywka, która przykrywa całą zawartość życia na najbliższe kilka minut.

I to jest genialne rozwiązanie.

Bo gdyby ludzie odpowiadali na to pytanie dokładnie, codzienna komunikacja przestałaby działać. Wyobraźmy sobie biuro, w którym każdy naprawdę odpowiada na pytanie „co słysząc”. Pierwsza osoba zaczyna opowiadać o projekcie, który utknął od trzech tygodni. Druga mówi o dziecku, które nie chce spać. Trzecia nagle przypomina sobie, że ma egzystencjalny kryzys związany z sensem pracy. Nagle okazuje się, że zwykła rozmowa przy ekspresie do kawy zamienia się w seminarium z życia.

A kawa stygnie.

Dlatego ludzie wymyślili odpowiedź „dobrze”. Jest krótka, neutralna i niezwykle wydajna. Działa w niemal każdej sytuacji społecznej. Można ją powiedzieć w pracy, na ulicy, w sklepie, a nawet wtedy, gdy ktoś pyta przez telefon. To słowo jest tak uniwersalne, że można nim zarządzać całym systemem codziennych rozmów.